

INGLIZ VA O'ZBEK ROMANLARIDA URF ODAT VA AN'ANALARNING TASVIRI

Axmedova Sitora

O'zbekiston Respublikasi Oriental universiteti talabasi

Nasiba Xakimova

Oriental Universitetining Tillar 2 kafedrası katta o'qituvchisi

MAQOLA MALUMOTI

ANNOTATSIYA:

MAQOLA TARIXI:

Received: 14.01.2026

Revised: 15.01.2026

Accepted: 16.01.2026

KALIT SO'ZLAR:

*Urf-odat va
an'analar, xalqona
iboralar, ingliz
romanlari, o'zbek
romanlari, milliy
madaniyat, badiiy tasvir*

Ushbu maqolada ingliz va o'zbek romanlarida urf-odat hamda an'analarning badiiy tasviri qiyosiy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqot jarayonida ikki adabiyotga mansub romanlarda milliy qadriyatlarning syujet, obrazlar tizimi va ijtimoiy munosabatlar orqali qanday aks ettirilishi yoritiladi. Ingliz romanlarida urf-odatlar ko'proq jamiyatdagi ijtimoiy tabaqalanish, shaxsiy erkinlik va axloqiy me'yorlar bilan bog'liq holda tasvirlansa, o'zbek romanlarida an'analar oilaviy munosabatlar, jamoaviylik va milliy o'zlikni ifodalovchi muhim omil sifatida namoyon bo'lishi aniqlanadi. Maqolada an'analarning badiiy funksiyasi, ularning qahramon xarakterini shakllantirishdagi o'rni hamda madaniy tafovutlarni ochib berishdagi ahamiyati tahlil qilinadi. Qiyosiy yondashuv asosida har ikki adabiyotda urf-odatlar umumiy insoniy qadriyatlar bilan uyg'unlashgan holda milliylikni ifodalash vositasi ekanligi ilmiy asosda xulosalanadi

Kirish

Ushbu mavzu bugungi adabiyotshunoslikda muhim ahamiyat kasb etib, ingliz va o'zbek romanlarida urf-odat hamda an'analarning badiiy talqinini o'rganish orqali milliy madaniyat

va adabiy tafakkur o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni yoritishga xizmat qiladi. Har bir xalqning tarixiy taraqqiyoti, ijtimoiy hayoti va ma'naviy qadriyatlari badiiy asarlarda, xususan roman janrida yorqin aks etadi. Shu jihatdan, ingliz va o'zbek romanlarini qiyosiy tahlil qilish milliy an'analarning adabiy ifoda shakllari, ularning syujet va obrazlar tizimidagi o'rni hamda umumiy va farqli jihatlarini aniqlash imkonini beradi. Mazkur ishda urf-odat va an'analarning badiiy funksiyasi, ularning qahramon xarakterini shakllantirishdagi roli hamda madaniy tafovutlarni ochib berishdagi ahamiyati asosiy e'tibor markazida bo'ladi.

Asosiy qism

Ingliz va o'zbek romanlarida urf-odat hamda an'analar xalqning tarixiy xotirasi, ijtimoiy hayoti va ma'naviy dunyosini aks ettiruvchi muhim badiiy omil sifatida namoyon bo'ladi. Roman janrining keng tasvir imkoniyatlari mualliflarga nafaqat individual taqdirnlarni, balki butun jamiyat hayotini urf-odat va an'analar prizmasi orqali yoritish imkonini beradi. Shu sababli ingliz va o'zbek adabiyotida yaratilgan romanlarda an'analar syujet rivoji, qahramonlar xakteri va muallif g'oyasini ochib berishda faol ishtirok etadi.

Ingliz romanlarida urf-odatlar ko'pincha jamiyatdagi ijtimoiy tartib, axloqiy me'yorlar va shaxsiy erkinlik masalalari bilan uzviy bog'langan holda tasvirlanadi. Qahramonlar muayyan an'analar ta'sirida qaror qabul qiladi yoki ularga qarshi chiqadi, bu esa asarda ichki ziddiyatlarni kuchaytiradi. Nikoh, meros, oilaviy mas'uliyat va ijtimoiy mavqe kabi tushunchalar ingliz romanlarida muhim badiiy vosita bo'lib xizmat qiladi. Ba'zi asarlarda urf-odatlar jamiyat barqarorligini ta'minlovchi omil sifatida berilsa, boshqalarida esa ular shaxs erkinligini cheklovchi to'siq sifatida talqin etiladi. Natijada an'analar orqali jamiyatning ma'naviy holati, taraqqiyotga bo'lgan munosabati va axloqiy qadriyatlari ochib beriladi.

O'zbek romanlarida esa urf-odat va an'analar milliy o'zlikni ifodalovchi asosiy unsurlardan biri hisoblanadi. Oila, qarindoshlik munosabatlari, mahalla hayoti va marosimlar badiiy tasvirda markaziy o'rin egallaydi. Qahramonlar ko'pincha jamoa manfaatini shaxsiy istaklardan ustun qo'yadi, bu esa an'anaviy dunyoqarashning kuchliligidan dalolat beradi. To'y, motam, mehmondo'stlik va kattalarga hurmat kabi qadriyatlar orqali mualliflar xalqning ma'naviy qiyofasini tasvirlaydi. Shu bilan birga, zamonaviy o'zbek romanlarida an'analar va yangicha tafakkur o'rtasidagi qarama-qarshiliklar ham badiiy ifodasini topmoqda. Bu holat jamiyatdagi ijtimoiy o'zgarishlar va madaniy yangilanish jarayonlarini ko'rsatishga xizmat qiladi.

Qiyosiy tahlil shuni ko'rsatadiki, ingliz va o'zbek romanlarida urf-odatlarining tasviri ularning madaniy muhitiga bevosita bog'liq bo'lsa-da, ayrim umumiy jihatlar ham mavjud. Har ikki adabiyotda an'analar qahramon xarakterini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi hamda syujetning mantiqiy rivojini ta'minlaydi. Ingliz romanlarida individualizm va shaxsiy tanlov masalasi ustuvor bo'lsa, o'zbek romanlarida jamoaviylik va ijtimoiy mas'uliyat kuchliroq namoyon bo'ladi. Biroq har ikkala holatda ham urf-odatlar insoniy munosabatlarni chuqurroq ochib berishga xizmat qiladi.

An'analar badiiy-estetik yuklama ham bajaradi. Ular orqali asar muhitining rang-barangligi, tarixiy davr ruhi va milliy kolorit yaratiladi. Ingliz romanlarida muayyan davrga xos kiyinish uslubi, muomala madaniyati va ijtimoiy marosimlar tasviri muhitni jonlantirsa, o'zbek romanlarida xalqona iboralar, marosim detallarining tasviri asarning milliy ruhini kuchaytiradi. Natijada urf-odat va an'analar nafaqat mazmuniy, balki estetik jihatdan ham asarni boyituvchi vosita sifatida namoyon bo'ladi.

Xulosa

Ingliz va o'zbek romanlarida urf-odat hamda an'analar badiiy tasvirning muhim vositasi sifatida namoyon bo'lib, milliy madaniyat, ijtimoiy munosabatlar va insoniy qadriyatlarni ochib berishga xizmat qiladi. Qiyosiy tahlil shuni ko'rsatadiki, ingliz romanlarida an'analar ko'proq shaxs erkinligi va ijtimoiy muhit bilan bog'liq holda yoritilsa, o'zbek romanlarida ular jamoaviylik, oila va milliy o'zlikni ifodalovchi asosiy omil sifatida talqin etiladi. Shu bilan birga, har ikki adabiyotda ham urf-odatlar qahramon xarakterini shakllantirish, syujet rivojini ta'minlash hamda madaniy tafovutlarni badiiy ifodalashda muhim ahamiyat kasb etadi. Natijada, an'analar milliylik va umuminsoniylik uyg'unligini aks ettiruvchi estetik va ma'naviy qadriyat sifatida adabiy asar mazmunini boyitadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Akbarova, M. Milliy qadriyatlar va zamonaviylik: o'zbek romanida. Toshkent: Fan, 2018. 112-145-betlar.
2. Azizov, R. O'zbek badiiy adabiyotida madaniy meros. Toshkent: Akademiya, 2017. 67-102-betlar.
3. Braun, X. D. Til o'rganish va ta'lim prinsiplari. Nyu-York: Longman, 2015. 12-34-betlar.

- =====
4. Koyl, D., Xud, P., Marsh, D. CLIL: Kontent va tilni integratsiyalash. Kembrij: Kembrij universiteti nashriyoti, 2010. 56-89-betlar.
 5. Deyli, R. Ingliz jamiyatining urf-odatlar va an'analari adabiyotda. London: Routledge, 2012. 101-134-betlar.
 6. Dalton-Puffer, S. Kontent va tilni integratsiyalash: amaliyotdan nazariyaga. Til qo'llanmalari sharhi, 2011. 57-78-betlar.
 7. Eren, E. Ingliz adabiyotidagi madaniy an'alar. Oksford: Oksford universiteti nashriyoti, 2014. 88-120-betlar.
 8. Xolliday, M. A. K. Til – ijtimoiy semioitika. London: Edward Arnold, 1978. 45-67-betlar.

